

सूचीकटाहन्त्यायेनसाहित्यमाह यदेति सुमनसःशोभनचित्ताःपुमांसोयदास्युस्तदालोकेभूमौधर्मपूर्वकेअर्थनिश्चये अहंगर्भाधानोक्तविधिनाक्तौभाषांगत्वासुपुत्रंलप्स्याम्येवेत्येवंरूपेप्रवृत्तेसति तेधर्मार्थ
कामास्त्रयोपिकालोक्तुवेलाप्रभावो जायासंस्थासंम्यक्कर्मनिष्पत्तिस्तासुसतीषुसज्जंतेयुगपदुत्पद्यंते योनिस्संस्काररूपोधर्मःपुत्ररूपोर्थःस्त्रीसंगरूपःकामश्चभवतीत्यर्थः ॥ ३ ॥ आद्यस्यप्रश्नद्वयस्योत्तरमाह
धर्मेति दिव्यदेवतादिशरीरप्राप्तिमर्थाश्चर्यादीनुद्दिश्यधर्मःक्रियतेऽतोदैवेनसहितोर्थोधर्ममूलः अर्थस्यभोगार्थत्वंप्रसिद्धमिति काममूलोर्थइतिनोक्तं कामोर्थफलंकामस्यमूलंइन्द्रियप्रीतिरित्यर्थः संकल्पमू
लाःसंकल्पप्रभवास्तेसर्वेपीतिद्वितीयस्योत्तरं एतदेवोपपादयति संकल्पइति रूपादिविषयःसंकल्पोरूपाद्याश्चभोगार्थाइतिसर्वेप्येतेसंकल्पमूलाः मोक्षस्तुतद्विलक्षणोनिःसंकल्परूपइत्यर्थः ॥ ४ ॥ ५ ॥ किमेवंत्रि
वर्गःसर्वेणापिनसेव्यइत्याशंक्यरजस्वलोरजःप्रधानः सनसेव्यः सन्वप्रधानस्तुसेव्यएवेत्याह धर्माविति आरोग्यार्थधर्मःकाम्यधर्मार्थमर्थइन्द्रियप्रीत्यर्थकामइत्येतेहेयाइत्यर्थः ॥ ६ ॥ स्वर्गादिकंबाह्यंफलंवि
प्रकृतंतदर्थान्तेविप्रकृष्टाः आत्मज्ञानरूपंफलंतुसन्निकृष्टं तदर्थान्तेसन्निकृष्टास्तांश्चरेत्सेवेत धर्मश्चित्तशुद्ध्यर्थोऽर्थोनिष्कामकर्मार्थःकामोदेहधारणमात्रार्थइत्येवमेतेसेव्याइत्यर्थः धर्मादीन्कामनैष्ठिकांका

भीष्मउवाच यदातेस्युःसुमनसोलोकेधर्मार्थनिश्चये ॥ कालप्रभवसंस्थासुसज्जंतेचत्रयस्तदा ॥ ३ ॥ धर्ममूलःसदैवार्थःकामोर्थफलमुच्यते ॥ संकल्पमू
लास्तेसर्वेसंकल्पोविषयात्मकः ॥ ४ ॥ विषयाश्चैवकार्त्तुर्येनसर्वआहारसिद्धये ॥ मूलमेतन्निवर्गस्यनिवृत्तिर्माक्षउच्यते ॥ ५ ॥ धर्माच्छरीरसंगुप्तिर्धर्मार्थंचार्थउ
च्यते ॥ कामोरतिफलश्चात्रसर्वेतेचरजस्वलाः ॥ ६ ॥ सन्निकृष्टांश्चरेदेतान्नचैतान्मनसात्यजेत् ॥ विमुक्तस्तपसासर्वान्धर्मादीन्कामनैष्ठिकान् ॥ ७ ॥ श्रेष्ठेबुद्धि
स्त्रिवर्गस्ययदयंप्राप्नुयान्नरः ॥ कर्मणाबुद्धिपूर्वेणभवत्यर्थोनवापुनः ॥ ८ ॥ अर्थार्थमन्यद्भवतिविपरीतमथापरं ॥ अनर्थार्थमवाप्यार्थमन्यत्राद्योपकारकं ॥
बुद्ध्याबुद्धिरिहार्थेनतदज्ञाननिरुष्टया ॥ ९ ॥

मांतान्धर्मार्थकामान्सर्वानपिमनसापिनत्यजेत्किमुतस्वरूपेणनत्यजेदित्यर्थः कथंतस्मैतांस्स्यजेदित्याह तपसाविमुक्तइति विचारेणैवते
भ्योविमुक्तोभवेत् संगफलत्यागपूर्वकंधर्मादीननुतिष्ठेदितिभावः ॥ ७ ॥ ततश्चकिमतआह श्रेष्ठेइत्यर्थेन त्रिवर्गस्यबुद्धिर्निष्ठाश्रेष्ठेमोक्षएवास्ति यत्तदयंकरतांतश्रेष्ठंप्राप्नुयात् इतस्तुनिष्कामस्यतस्यदौर्लभ्य
मेवेतिभावः काम्यधर्मनिंदति कर्मणेति अस्मात्कर्मणइदंफलंप्राप्स्येइतिबुद्धिपूर्वकृतेनापिकर्मणार्थः कदाचिद्भवतिकदाचिन्नेतिव्यभिचारः ॥ ८ ॥ अर्थार्थधर्मादपिअन्यत्सेवाकृष्यादिकंभवतीतिनधर्मेकल
भ्योर्थइत्यर्थार्थधर्मोन्कार्यः प्रत्युतविपरीतमपिअपरमतमस्ति केचिद्धठेनैवार्थोभवति स्वभावेनवादैवेनवेतिमन्यतइतितदर्थमलंधर्मेणेत्यर्थः एवंधर्मस्यार्थहेतुत्वंदूरीकृत्यार्थस्यापिधर्महेतुत्वंदूषयति अर्थमवा
प्यापिजगदनर्थार्थमपा यार्थभवति तथाहि धनमत्तःसर्वपापं करोतीतिनार्थेनधर्मोत्पत्तिर्नित्यास्ति अर्थंविनापिधर्मोत्पत्तिरस्तीत्याहान्यत्राद्योपकारकं स्वार्थत्रल् अन्यत्रान्यदेवोपवासव्रतादिकं आद्यस्य
धर्मस्योपकारकंवर्धकंभवति इहार्थेअस्मिन्नर्थेधर्मादर्थोर्थतोधर्मइतिविषयेअज्ञाननिरुष्टयाबुद्ध्याउपलक्षितः अबुद्धिर्विमूढः तत्तुक्तरूपंधर्मार्थयोःफलंनप्राप्नुयात् उभयत्रापिव्यभिचारस्यान्यथासिद्धेः
प्रदर्शितत्वात्तस्माच्छ्रेष्ठमेवतयोः फलमव्यभिचारीतिज्ञेयं ॥ ९ ॥